

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

Examensarbete i historia 15hp

EXAMENSARBETE

LÄRARROLLEN En spegling av samhällets förändringar?

En studie om lärares syn på lärarrollen och hur denna har påverkats av samhället runt omkring.

Jasna Nord

Historia 15hp

Halmstad 2017-06-20

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Inledning	3
Syfte	3
Metod	4
Teori	4
Frågeställning	5
Tidigare forskning	5
Intervjuer – Metod, urval och presentation	12
Kvalitativa intervjuer	12
Etik	12
Urvalet	13
Dokumentering	13
Tillförlitlighet	14
Miljö och genomförande	14
Presentation av de intervjuade	14
Resultat av intervjuer	16
Hur ser lärarna på sin lärarroll?	16
Hur såg man på rollen när respektive lärare började sin utbildning?	16
Läraryrollen och privatlivet	17
Skolan i verkligheten	17
Föräldrar och lärare	18
Respekt i klassrummet	19
Skillnad roll då och nu	20
Framtiden och läraryrollen	21
Hur såg elever på sina lärare?	23
Elevinflytande	24

Skillnad från då till idag	25
Hade en lärare och elev från förr känt igen sig om de blev placerade i dagens skola?	25
Diskussion	27
Intervjurefleksion	27
Diskussion och jämförelse	28
Slutrefleksion	31
Förslag på fortsättning av studien	34
Referenslista	35
Litteratur	35
Internethänvisningar	36
Intervjuer ljudupptagning	37
Bilagor	38
Intervjufrågor Mall Lärare	38
Intervjufrågor Mall Elev	39
Inbjudan Lärare Mail	40
Inbjudan Elev Mail	41

Inledning

Lärarens roll har under århundraden förändrats i takt med samhällsutveckling, politik och värderingar. Bara under 1900-talet så har lärarens roll både i klassrummet men även som yrkesroll förändrats, vilket har skapat läraryrket som vi har idag. Men hur har rollen ändrats? Hur ser lärare på sin roll i klassrummet och utanför? Vad kan jag själv förvänta mig som nyexaminerad lärare i framtiden?

Under århundraden har lärarens roll varit under förändring, från de tidiga lärosätena till den skola vi har idag. Att enbart förmedla ämnesbaserad kunskap är inget en lärare idag kan räkna med, speciellt inte i grundskolan och gymnasieskolan. I Lgr11 står det om skolans värdegrund och hur den ska spela in i elevens skolgång, detta involverar lärare på ett sådant sätt att det blir en roll av fostrande i läraryrket:¹

Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare [...]Skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling.²

Fördelningen av lärarens uppgifter har varit diskuterade vid politiska val men även i debatter och diverse forum. I *Hallandsposten* skriver Bo Tengqvist ett svar på två insändare som har kritiserat läraryrket genom att lärare borde ha mer förlagd arbetstid och att de inte jobbar de 45 timmar som sägs. Tengqvist börjar med att kritisera skribenterna som skriver anonymt och fortsätter med att kommentarer som dessa blir allt färre då fler förstår den börda som lärare idag har. Han, som har jobbat inom lärar- och rektorsyrket menar att det snarare är så att lärare jobbar mer än väl för den tid som de har i sin tjänst och att det är ett yrke som alltid behövs.³ Detta är en av de många insändare och röster som finns inom frågan om läraren och dess roll. Media har en stor bidragande faktor på hur vår bild av världen ser ut samt att där finns forum att diskutera frågor som dessa. Media blir därför ännu en aspekt i lärarens vardag som kan ha avgörande roll hur läraren blir bemött och hur det kan påverka dennes framtid.

Syfte

Syftet med studien är att få en bild av hur lärare ser och förhåller sig till sin roll som just lärare och hur deras uppfattning är gentemot den generella som finns historiskt nertecknat.

¹ Lgr 11

² SKOLFS 2010:255 2§

³ Tengqvist, Bo: ”Allt fler inser att läraryrket är krävande och viktigt” *Hallandsposten* 3 oktober 2016

Varför det är viktigt att få en bild av detta är för att det finns många olika tolkningar, förväntningar och ibland bristande tid för självreflektion hos lärare. Det är även en viktig fråga för studenter då de själva ska ut i det yrkesverksamma livet och möta verkligheten med de teorier som lärarutbildningen förmedlat.

Metod

Jag kommer genom litteratur redogöra för den historiska och nutida bilden av läraryrket och lärarrollen. Till detta används intervjuer, både egna och från tidigare forskning och därefter analysera huruvida deras upplevelser förhåller sig till samlad data. Jag kommer att studera läroplanerna och skolans värdegrund för att urskilja lärarens roll i skolan och ställa de mot tidens värderingar och se hur de stämmer överens.

Avgränsningar:

Detta är ett arbete som skulle kunna göras mer djupgående och över en större insamlad data, vilket skulle kunnat ge en större helhetsbild. Detta är något jag måste förhålla mig till då detta är ett 15hp arbete, vilket resulterar i att det blir ett axplock av de uppfattningar och åsikter som kan finnas inom det berörda området.

Intervjupersonerna som jag har intervjuat är bosatta i Halmstads kommun eller angränsande kommuner, vilket gör att det finns en eventuell geografisk faktor som spelar in på data som insamlas. Elevernas upplevelser kan vara präglade av den kommun och dess ekonomi samt värdegrund som fanns när de gick i skolan. Likväl kan lärarna som är verksamma i Halmstads kommun vara präglade av den skolmiljö med värderingar och ekonomiska förutsättningar som finns. Hade intervjuerna sträckt sig över flera kommuner så hade eventuellt svaren sett annorlunda ut, då ekonomi och värderingar kan skilja sig åt från arbetsplats till arbetsplats, kommun till kommun.

Teori

Min teori är att skolan avspeglar det samhälle som råder runt omkring den, såsom värderingar, politik och ekonomi. När det har skett stora politiska ändringar i Sverige så har skolan varit en av de institutioner som har direkt eller indirekt påverkats av detta, såsom vid regeringsskifte och då nya läroplaner ska arbetas fram. Samhället i sig har förändrats med bemötande under 1900-talets senare hälft och det har påverkat hur folk bemöter och blir bemötta både i och utanför skolan. Denna teori återspeglas i Richardsons *Svensk utbildningshistoria* då han i

inledningen skriver att skolan räknas som en integrerad del i samhället och att:

Varje meningsfullt studium av skolans historia förutsätter, att skolan betraktas som en samhällsföreteelse, som en integrerande del i politiken, ekonomiska och sociala verkligheten. Som en självklar konsekvens av en sådan grundsyn följer att skolans funktion och betydelse växlat starkt under olika tider allt efter samhällsstrukturens förändringar.⁴

Frågeställning

Min övergripande frågeställning under arbetet är

”Hur har lärarrollen uppfattats under senare delen av 1900-talet och början av 2000-talet?”

och kommer inriktas mot följande underfrågor:

- Hur spelar respekt och fostran in i lärarrollen?
- I vilken riktning kommer lärarrollen och skolan gå i framtiden?

Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras skolans historia och hur lärarrollen har förändrats. Utöver den forskning som finns presenterat följer även utdrag från läroplanerna för att ge en djupare förståelse till forskarnas kommentarer. Avslutningsvis presenteras tre studier som speciellt inriktat sig på lärarrollen samt hur den uppfattas och varför dessa är relevant forskning att ta upp i den här studien.

Henrik Edgren skriver om svensk utbildningshistoria i *Folkskolan och grundskolan* att det finns många olika riktlinjer för skolan och hur den skulle skötas och verka för. Historiskt sett så börjar den evolution av läroplaner som vi tar del av idag i grundskolan på 60-talet med Lgr 62, gymnasiet ett årtionde senare då Lgy 70 kom till. Under början av 1900-talet hade skolan genomgått stora förändringar såsom folkskolan och en latinfri skola, katekesen togs bort och en enhetlig skola började växa fram. Sammanfattat skulle denna nya läroplan för grundskolan innebära att det blev en 9-årig skolgång som var obligatorisk. Skolan fick sitt namn; grundskolan där, som namnet kan avslöja, skulle ge en grund för de unga i samhället. Kristendomsundervisningen skulle vara objektiv och inte konfessionell och hur skolan skulle delas in med lågstadiet, mellanstadiet och högstadiet, fastställdes. Att reformen låg i tidens

⁴ Richardson, Gunnar 2010:11

anda kan märkas genom skolminister Olof Palmes förslag om att använda skolan för att avskaffa klassamhället, menar Edgren.⁵ Under Lgr 62 hade högstadiet varit uppdelat där åk 9 hade varit uppdelad efter olika linjer. Gunnar Richardson beskriver i *Svensk utbildningshistoria* att med de nya ideologiska förändringarna som skedde blev det en efterfråga på ett enhetligt högstadium.⁶

Richardson diskuterar läroplanen Lgr 69 och det som framgår vad som är skolans mål och riktlinjer. Kursplaner och läroplaner är till för att hjälpa skolan och personalen att tillgodose målen. Att skolan är i ständig förändring förstås då det poängteras att lärostoffet måste vara i ständig förnyelse, samt att det lämnas en frihet för både lärare och elever att anpassa stoffet i den ram som läroplaner utgör. Läroplanens roll i Lgr 69 lägger stort fokus på eleven samt hur stoffet ska förmedlas. Det finns en medvetenhet om samhället runtomkring skolan och hur dessa ska samspela tillsammans⁷:

Även samhället befinner sig i snabb omdaning och skolan måste väcka elevernas intresse för att aktivt medverka i samhällets utveckling. Skolan kan inte vara isolerad från samhället i övrigt. Arbetet i skolan måste därför väl anpassas icke blott till den enskilde elevens utan också till samhällets utveckling.⁸

Vidare beskriver Richardson att under 1900-talet hade det hittills gjorts många förändringar och under 60-talet kom det mer av skolans vidgade ansvar som speglade det välfärdssamhälle som existerade. Resurstillskott gjordes vilket gav möjlighet till mindre klasser och reformen av arbetstiden gjorde att man gick en extra vecka i skolan men fick fria lördagar. Resurserna användes till att satsa på specialundervisning, bra läromedel samt kunna bedriva tandvård, kurator och liknande på skolan. Demokrati kom till skolan på det sätt att eleverna fick ett visst inflytande, lärarna skulle undervisa eleverna om demokrati och fostra dem till demokratiska medborgare, samt att alla oavsett ekonomi eller geografisk placering kunna ta del av samma utbildningsmöjlighet. Det var inte längre enbart ämneskunskaper som skulle förmedlas av läraren utan en extra dimension av dess profession lades till. I stycket om fostran står det att det är i samklang med hemmen som denna fostran skall ske, men fostran skall ske i skolan

⁵ Edgren, Henrik 2011

⁶ Richardson, Gunnar 2010

⁷ (a.a.)

⁸ Lgr 69 s. 11

inte desto mindre.⁹

Under 1970-talet påbörjades arbetet av en ny läroplan som planerades att tas i bruk under början av 80-talet. Edgren beskriver att den grundskola som Lgr 69 lade grund till var för samhällsbevarande och auktoritetstrogen. Kritiken att skolan borde vara mer för att förändra samhället och verka för jämlikhet och ökad demokrati togs upp. Kritiken gav inspiration och präglade Lgr 80, Lgr 69 ansågs vara för harmonisk och konfliktlös, nu skulle eleverna lära sig förstå samband och olika typer av konflikter samt våld och krig stod i fokus. Utöver denna nya del skulle eleverna inte enbart lära sig *om* demokrati utan också kunna vara med i demokratiska beslutsprocesser.¹⁰ Richardson förklarar att denna planering skedde i ett förändrat Sverige som hade fått en ny regering, studentupplopp hade väckt stor uppmärksamhet och en lågkonjunktur som Sverige inte hade sett på länge fanns att vänta. I den lågkonjunktur skedde en nedgång av antalet födda, som vände först efter 80-talets senare del. Även statens budget för skolan drabbades av Sveriges dåliga ekonomi.¹¹ I den nya läroplanen lyser den gamla värderingen igenom i mål och riktlinjer med nya ord:

Grundskolan är en del av samhället. Läroplanen speglar demokratins samhällssyn och människosyn [...] skolans innehåll och arbetssätt måste vara så utformat att det befrämjar denna samhälls- och människosyn.¹²

I stycket om fostran står det att skolan *ska* fostra och gör detta till skillnad från föregående läroplan, inte i samklang med hemmet, utan som ett komplement. De båda polerna ska komplettera varandra och stödja varandra i denna fostran men där det största ansvaret ligger i hemmet.¹³

Under 80- och 90-talet utvecklades Sverige till ett informationssamhälle och datorns intåg i både skola och hem låg i tiden. Detta medförde en IT-revolution som gav ofrånkomliga konsekvenser för utbildningssystemet som t.ex. att skolan integrerades med denna it-teknik, lärare behövde utbildning för att hålla sig a jour med den samhällsomställning som IT-revolutionen gjorde, menar Richardson. Politiskt rådde det en debatt om skolan, Sveriges högkonjunktur under 80-talet hade skapat en kontrast och kastat en skugga över svenska

⁹ Richardson, Gunnar 2010

¹⁰ Edgren, Henrik 2011

¹¹ Richardson, Gunnar 2010

¹² Lgr 80 s. 15

¹³ Lgr 80

skolans förfall. 1982 gav, numera statsminister Olof Palme, ett uppdrag om att tvätta bort den flumstämpel som skolan hade fått. Det skulle resultera bildandet av Lpo 94, där mobbning och skolans värdegrund hade fått ett större utrymme i den politiska debatten, vilket sedan återspeglades i Lpo94.¹⁴

Vad som också var en ändring från Lgr 80 till Lpo 94, anser Edgren, var att nu fanns det en ny struktur med mål, men hur man skulle uppnå dessa mål eller hur undervisningen skulle ske fastslogs inte. Målen var i två olika kategorier, man kunde sträva efter ett mål och man hade mål som skolan var tvungna att uppnå.¹⁵ Richardson poängterar att det nu inte enbart är värdering som står med i värdegrunden utan även varifrån den kommer: en kristen tradition och västerländsk humanism.¹⁶

I början av 2000-talet var skolan under en ny förändring, menar Richardson, studier av elevers betyg togs upp då det var många elever som gick ut högstadiet utan fullständiga betyg. Svaret på varför det var mellan 25-45% som saknade betyg i alla ämnen fastslogs, icke lärarledda lektioner och oklara mål var orsakerna.¹⁷ Edgren tar upp skolans roll i den politiska valdebatten, vilket Folkpartiet gick segrande ur, då man tillsatte Jan Björklund som skolminister. Under Björklunds tid utvecklades den nya läroplanen, Lgr 11, där det blev mer nationellt styrt med nationella prov i fler ämnen och årskurser. Till detta var det ett nytt betygssystem som å ena sidan skulle kunna ge ett mer rättvist betyg, då den bedömde fler egenskaper, men å andra sidan kunde stjälpas ett betyg då eleven inte bedömdes övervägande av underlag utan på sin sämsta förmåga, menar Edgren.¹⁸

Ola Winberg i *Privatundervisning*, tar upp att privatundervisningen ökat i Sverige sedan början av 2000-talet. Några av anledningarna till ökningen är att staten finansierar detta med RUT-avdrag samt många extraknäckare som privatlärare, vilket har bidragit till att privatundervisningen har blivit populär igen. Som förr är denna extra resurs för att förstärka kunskaper och färdigheter inom vissa enstaka ämnen, läsa upp betyg samt erbjuda studiehjälp inför högskoleprovet. Uppskattat är det var tredje av socialt privilegierade skolor som har tillgång till detta. Detta medför att det blir en klassfråga med privatlärare eftersom det beror

¹⁴ Richardson, Gunnar 2010

¹⁵ Edgren, Henrik 2011

¹⁶ Richardson, Gunnar 2010

¹⁷ (a.a.)

¹⁸ Edgren, Henrik 2011

på familjens ekonomiska och sociala ställning, anser Winberg.¹⁹

När det gäller en överskådlig sammanfattning av skolan och fostran skriver Joakim Landahl i *Utbildning som fostran*, att det är en felaktig syn att det har varit helt tyst i klassrummet förr. Tittar man tillbaka så var det sorl i klassrummet, ett resultat av att undervisningen innehöll högläsning, ofta flera som läste parallellt olika stycken. Här kopplades inte disciplin samman med ljudnivå som det gör idag, för disciplinen fanns och skulle läraren göra sig hörd för att informera om nästa moment ringde denne i en klocka, pipa eller annat för att överrösta sorlet. Men under 1800-talets senare del och långt in på 1900-talet kom tystnaden in i klassrummen. Detta då kritikern Torsten Rudenschöld inte gillade vad han såg när han inspekterade skolorna. Genom många förslag från Rudenschöld genomgick en reform där läxor nu skulle läsas hemma, eleverna skulle läras på plats i skolan vilket resulterade i läraren som föreläsare. Läraren behövde inte använda pipa eller liknande, nu skulle elevernas tal fördelas på handuppräknings. Handuppräknings blev en garanti för tystnad. Detta synsätt skulle dock inom tid utmanas genom åsikter om att det nu blev för tyst, det är läraren inte eleverna som gör jobbet och att deras kreativitet hämmas. Men vågskålen skiftade igen, balansen att hitta rätt ljudnivå fortsatte och en rädsla för att radion bidrog till barnens höjda ljudnivå fanns – om radion alltid stod på hemma, hur skulle då barnen lära sig att lyssna? Idag, fortsätter Landahl, finns den historiska debatten om hur mycket ljudnivå som är acceptabelt fortfarande kvar, men det som avviker är det som han beskriver som ljudets privatisering. Nu finns mobiltelefoner, portabla musikspelare och ljudisolerande hörselkåpor som gör det möjligt för individer att vara i en egen ljudbubbla, samtidigt som deras fysiska närvaro är i klassrummet. Att sitta stilla och hur man förflyttar sig ingår också i fostran i skolan. Elever förväntas kunna sitta stilla och delta i undervisning i grupp, men detta har börjat luckras upp i nutid då det ses som orimligt, anser Landahl. Men till detta kommer frågan: hur mycket rörelse får det finnas innan det stör? Förr fanns en tydlig gräns när eleven trädde in över tröskeln²⁰ till klassrummet. Det blev en markerad rit, där tröskeln markerade att rörelse nu inte längre var tillåten. Dagens skola kan inte slå sig på bröstet och tycka att vi är så mycket bättre, tycker Landahl, för om några år igen kommer den granskas och kritiseras, skolan är i ständig förnyelse.²¹

Bengt Sandin och Maria Sundkvist tar upp i *Barn, barndom och samhälle svensk*

¹⁹ Winberg, Ola 2011

²⁰ Eget ordval av ”tröskeln”, inte författarens ordval.

²¹ Landahl, Joakim 2011

utbildningshistoria att de olika läroplanerna har lämnat luckor när de har förändrats, som i fallet med läs- och skrivsvårigheter. I föregående läroplaner hade dessa räknats som speciella svårigheter som hade haft speciella avsnitt men i Lgr 80 fanns det inte med. Detta tycks konstigt då Lgr 80 skulle vara individualistisk och en läroplan utan något avsnitt med speciella svårigheter väcker frågor. De olika reformerna påverkar lärarna, dagens läroplan kräver lärarlegitimation för att vara behörig att undervisa. Det finns dock obehöriga som arbetar i skolan och Sandin och Sundkvist tar upp två definitioner om lärare. ”Man kan säga att hen är lärare, eller, hen jobbar som lärare.”²² Det första har innebörden att personen är någonting, denne äger kompetensen, den andra att det är en roll som personen kliver in i, förklarar Sandin och Sundkvist.²³

I 1900-talets sista del och 2000-talets första decennier fram tills nutid finns det många förändringar som påverkar skolan, som att skolan privatiserades och fokusen flyttades från regel till mål och resultatstyrning. Detta var inget nytt, debatten hade pågått sedan mitten av sjuttioalet, menar Finn Calander och Sverker Lindblad i sin artikel *Nu var det 2030*. Vidare blev begrepp som ”pedagogiskt ledarskap”, ”professionellt ansvar” och ”kvalitetssäkring” en del av lärarnas vardag vilket medförde att lärarna skulle omorganiseras i arbetslag och målanalyser och utvärderingar blev vanligt i lärarens vardag. Vad som under sekelskiftets omstrukturering skulle leda till en bättre professionalisering hos läraren blev det motsatta, läraren hamnade i beroendeställning när elever och föräldrar sågs som konsumenter samt att de förändringar som skedde under 2000-talet medförde att lärarrollen minskade i attraktionsvärde.

Den ökade graden av administrativa uppgifter i skolan har utvärderats och Skolinspektionen 2009²⁴ och Skolverket 2010²⁵ har kritiserat hur skolorna uppfyller de krav om skriftliga omdömen som infördes 2008. Kritiken grundar sig i felanvändande av dokumentationen som härrör sig från lärares osäkerhet för hur dokumentationen ska genomföras. Joakim Krantz & Lena Fritzén lyfter fram *Lärarprofessionens kollektiva självbild* i sin rapport från *Forum för professionsforskning* där de granskar hur lärarrollen har skildrats genom tidskrifterna *Lärarnas*

²² (a.a.) sid 126

²³ (a.a.)

²⁴ Skolinspektionen 2009

²⁵ Skolverket 2010

tidning och Pedagogiska magasinet mellan åren 1990-2010. De finner att i takt med undersökningar om skolan som lett till politiska åtgärder för och åt skolan så har lärarnas förhoppningar om att kunna jobba utifrån en professionalisering och självständighet grusats och ersatts av externalisering där politiker och efterfrågan blir mer styrande över lärarna. Även att administrationsarbetet hos lärare brister vilket kan medföra att elever och lärare kan kritisera och överklaga har satt dagens lärare i en svår sits där tydlig dokumentation krävs för att inte bli ifrågasatt sin profession²⁶.

”Uppfattningen LF ger uttryck för mot slutet av 00-talet är att allt fler arbetsuppgifter som kräver dokumentation läggs på lärarna utan att det administrativa stödet har byggts ut (LT 2008/19). LF menar att lärare inte getts det stöd som krävs för att fullgöra de mer administrativt inriktade arbetsuppgifterna.”²⁷

Sammanfattning av ovanstående beskrivningar av läroplaner och forskningen inom skolhistoria, är att det är en komplex värld som hela tiden är under granskning. Både av allmänheten och politiker är skolan ett omtalat samtalsämne som påverkar synen på skolan och dess kontinuitet. Lärarens arbetsuppgifter och vikten av dessa skiftar både i takt med samhällsutvecklingen, samt med skollagen, läroplanerna och lokala förutsättningar som skolan måste förhålla sig till. Media och forskning, populärvetenskapliga tidskrifter och forum har fått ett större spelrum i dagens samhälle, där både skolan och lärarna sätts under lupp.

Inger Sandgren

Inger Sandgren skriver i *Lärarens yrkesroll* om hur svårdefinierad rollen är. Hon tar upp de olika faktorer som är av vikt såsom decentraliseringen, kommunalisering och differenser mellan kommuners ekonomi vilket präglar yrkesrollen. Nya roller har skapats för läraren som tidigare hade huvudsakligen innefattat ämnesrelaterade uppgifter till att nu vara en social faktor, med det menat vara en kurator, psykolog och specialpedagog. Sandgren avslutar sitt arbete med att reflektera över de nya aspekterna av lärarens roll och därmed också betona vikten av att lärarna då får den kunskap de förväntas att vara verksamma i. Budgetar som planeras årsvis kanske inte kan se det behov som finns vilket kan leda till kunskapsluckor hos

²⁶ Krantz, Joakim & Fritzén, Lena 2013

²⁷ Krantz, Joakim & Fritzén, Lena 2013:82

de elever som går ut ur skolan, vilket leder till frågan, hur tar man igen det?²⁸

Linda Eriksson

Linda Erikssons *Det komplexa läraryrket: Vad erfarna lärare anser att deras yrkesroll innebär och kräver* från 2008 tar upp lärarrollen och hur den förändras beroende på de förutsättningar denne får och det kan visa på många olika roller. Rollen har förändrats och dess uppgifter har ökat under förändringen till den grad att det kan vara svårt att kliva ur rollen, den kan inkräkta på privatlivet, det är viktigt att kunna sätta gränser när och var ditt arbete slutar och ditt privata tar vid. I Erikssons reflektion framkommer det att hennes bild av lärarrollen efter undersökningen är en sorglig sådan, då det tyder på att yrket kräver stort ansvar och är tungt vilket kräver uthållighet och distans.²⁹

Cecilia Petersen

Cecilia Petersens *Lärarrollen: en studie om lärares uppfattning av sin yrkesroll* från 2002 undersöker lärarens roll och hur lärarna själv uppfattar den. Det är inte enbart ämneskunskaper som ska förmedlas och genom intervjuer och studerande av läroplanernas riktlinjer om vad läraren skall göra framkommer det att det finns mycket mer än bara ämneskunskap. Det är en dold läroplan som finns i skolan som dels innebär fostran och värderingar för eleverna men även tillika ytterligare en aspekt av lärarrollen som för många inte är lika självklar. Den mesta tiden går åt till den sociala utvecklingen av eleven och att få en bra gruppdynamik. Stor del av detta är samarbete, inte minst med föräldrarna.³⁰

Motivering av utvalda studier

Sandgrens arbete om lärarens yrkesroll och hur svårdefinierad rollen är av vikt eftersom den kommer vara ett bra underlag för jämförande med den här studiens empiriska datainsamlingar i form av intervjuer. I denna jämförelse kommer även Eriksson och Petersens studier vara som underlag då de tar upp liknande frågeställningar som jag själv ställer men belyser olika aspekter av lärarrollen. Alla tre har utgått från ett historiskt perspektiv och forskning i deras studier och sedan lagt på den empiri som de har insamlat, vilket också är denna studies upplägg.

²⁸ Sandgren, Inger 2004

²⁹ Eriksson, Linda 2006

³⁰ Petersen, Cecilia 2002

Intervjuer – Metod, urval och presentation

För denna studie har nya intervjuer sammanställts för att utöka och bredda det perspektiv som redan finns i insamlad data från tidigare forskning. Valet av att göra en intervju ansikte mot ansikte istället för till exempel telefonintervju, är för att fånga mer subtila uttryck hos den intervjuade såsom ansiktsuttryck och kroppsspråk. Aspekten av oförutsedda komplikationer under en intervju kan förhoppningsvis lösas på ett snabbare och enklare sätt när båda parter är i samma tid och rum.

Kvalitativa intervjuer

Studiens intervjuer är kvalitativa intervjuer, vilket Jan Trost beskriver som en bättre metod om man vill kunna få djupare svar.³¹ Men lika så som Trost beskriver så är studien inriktad på en mer kvalitativ intervjuemetod som liknar mer en journalistisk intervju, eftersom intervjun och dess svar ska syfta till att besvara studiens frågeställning. Valen av frågor är vad Trost beskriver som ostrukturerad, då frågorna inte har givna svar. Här skulle dock begreppet semi-strukturerad intervju passat bättre eftersom det fanns ett antal förvalda frågor som skulle vara röda tråden under intervjun, men att det finns en öppenhet att kunna låta intervjun flyta fritt utifrån intervjupersonen. Detta skulle falla inom Trosts begrepp intervjuområde, där det inte finns fastställda frågor utan ett område som intervjun håller sig runt. Det är viktigt att inte påverka intervjupersonens tankar med egna funderingar och värderingar och detta är något intervjuaren måste ha i åtanke.³²

Etik

Innan själva intervjun genomfördes skickades ett mail ut till de personer som hade valts ut för att medverka, varför dessa personer, se urval. Enligt de *forskningsvetenskapliga principerna*³³ framgick det i mailet vad som önskades, syftet med intervjun, hur deras personliga uppgifter skulle behandlas samt uppskattad tid intervjun skulle ta. Som avslutning på mailet lyftes det fram att om man önskade vara med så svarade man på mailet för att få mer information, om man önskade att inte vara med kunde man bortse från mailet.

Att intervjupersonen kunde avbryta intervjun när som helst under dess gång informerades innan intervjun startade, tillsammans med en generell genomgång av de frågor som fanns som

³¹ Trost, Jan 2005

³² (a.a.)

³³ Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*

utgångspunkt så personen hade koll på vad som komma skall. Att fiktiva namn skulle användas i intervjun meddelades också. Det är viktigt, menar Trost, att den intervjuade får veta att det den säger i intervjun inte kommer att kunna knytas till densamme i presentationen av arbetet.³⁴

Urvalet

För att få så stort spektra som möjligt och därmed hitta mönster i insamlad data är det viktigt att människorna har så stor variation som möjligt, menar Trost. Att även vid kontakt presentera sig och ämne/syfte är av vikt. Bestämma tid och plats samt informera hur lång tid intervjun uppskattas ta bör finnas med vid kontakt.³⁵ För studien valdes intervjuer med lärare och före detta elever för att få in ett bredare perspektiv på lärarrollen. Selektionen av lärare och före detta elever är grundat på deras åldersspann och för förkunnade erfarenheter, för att förhoppningsvis kunna få en helhetsbild från båda hållen. När det gäller de elever som valdes ut var det ur bekvämlighetsprincip, det var före detta elever som fanns tillgängliga att intervjuas utan större logistik skulle behövas för att genomföra intervjuerna. Dock med en tanke om att åldersspann skulle ge ett bredare perspektiv. Ett mail, som ovan nämnt, skickades ut till de personer som önskades att intervjuas och i mailet framgick vad och varför, hur uppgifterna skulle behandlas samt uppskattad tid för intervjun.³⁶

Dokumentering

Intervjuerna har spelats in med deltagarens samtycke. Enligt Trost finns det för och nackdelar med detta, han benämner det som kassettbandsinspelning, här används digital inspelningsapparat. Fördelen är att personen som utför intervjun kan spela upp ljudinspelningen i efterhand, både för att kontrollera data, men även för att själv nå en självreflektion huruvida intervjun genomfördes och hur eventuella misstag kan förbättras. Om en ljudupptagning används som metod så kan den som intervjuar ägna sig åt samtalet som förs och inte bli distraherad av antecknandet. Nackdel kan vara att ljudupptagningen kan stjäla fokus under intervjun vilket kan påverka resultatet.³⁷ Under intervjuerna fanns ett anteckningsblock till hands ifall något skulle understrykas eller noteras men allteftersom intervjun fortskred glömdes anteckningsblocket av och fokus låg helt på samtalet.

³⁴ Trost, Jan 2005

³⁵ (a.a.)

³⁶ För helhet se Bilaga 1 "Intervju Inbjudan Lärare"

³⁷ Trost, Jan 2005

Tillförlitlighet

I studien användes en blandning av Trosts begrepp ostrukturerad intervju samt intervjuområdesrelaterade frågor, kan tillförlitligheten, om man utgår från Trosts modell, diskuteras. Enligt Trost bör alla frågorna vara desamma och enhetliga vid en intervju för att ge en hög tillförlitlighet.³⁸ Dock finns god tillförlitlighet för studien, eftersom alla intervjuer utgår ifrån samma frågor, vilket ger ett intervjuområde att förhålla sig till. Då det bland de utvalda lärarna skiljer sig i miljö och dagliga yrkesuppgifter hade identiska frågor i detta avseende försvårat flytet i intervjun. Detta var något som medvetet togs ställning till innan intervjuerna påbörjades och det fanns ett medvetet val att förhålla sig till grundfrågorna och ta det därifrån.

Miljö och genomförande

De intervjuade lärarnas arbetsmiljö var sedan tidigare bekant och i kontakten med individerna valdes plats efter den intervjuade. Valet att inte bestämma över genomförandet av intervjun var delvis för att personen skulle känna sig bekväm, men även av det skäl att många ville anpassa intervjutiden efter sitt arbetsschema. I ett av fallen valde personen att träffas utanför arbetstid och val av plats var inte lika förutbestämd. Detta hade sina för- och nackdelar som senare kommer att diskuteras.

Presentation av de intervjuade

Alla namn och data som skulle kunna röja individens identitet har ändrats.

Lärare

Lärare Inga

Inga är verksam lärare i Halmstad kommun och har varit verksam som pedagog i 26 år varav 15 år som lärare. Under hennes tid som språklärare har hennes fokus varit i högstadiet.

Lärare Patricia

Lärare Patricia har varit lärare i dryga 2 år och undervisar vuxna på Komvux i Halmstad kommun. Hennes utbildning ger henne behörighet att undervisa bland annat gymnasiet, samt Komvux.

³⁸ (a.a.)

Lärare Kim

Kim är lärare i svenska och so och har jobbat både i grundskolan, samt på vuxenutbildningen sedan 2009. I dag jobbar Kim på Vuxenutbildningen i Halmstad sen några år tillbaka.

Elever

Elev Mari

Mari gick i grundskolan under 70-talet och fram till slutet av 80-talet i Halmstad kommun. Hennes minnen av skolgången präglas av lärare som inspirerade eleverna.

Elev Florentina

Florentina gick i grundskolan under 90-talet och början av 2000-talet. Hon började grundskolan i Stockholmstrakten i en liten skola. Efter flytt ner till Halland började hon högstadiet i kommunal regi. Hennes skolgång innefattade inspirerande såväl som mindre kreativa lärare.

Elev Petra

Petra gick i grundskolan under 90-talet i söndra Sverige och kommer ihåg skolan som många fyrkantiga lärare som var rätt tråkiga. Men det fanns yngre lärare som tände gnistan i vissa ämnen som hon glatt kommer ihåg.

Resultat av intervjuer

Hur ser lärarna på sin lärarroll?

Alla lärare som intervjuades hade liknande uppfattningar om hur de ser på sin roll. Inga och Patricia beskriver sig som fritidspedagog respektive coach och mentor eftersom de båda lyfter fram handledning som en av de viktigaste uppgifterna, ”[...] ämneskunskaperna är inte det viktigare utan det är samspelet i gruppen [...] Lärandet sker i samspel mellan mig och eleverna”³⁹.” säger Inga och ”[...] eftersom elever idag behöver mer vägledning än någon som säger vad som är rätt och fel.”⁴⁰ kommenterar Patricia. Kims svar avviker något ifrån Ingas och Patricias då hon uttrycker ”Jag är mer intresserad av samhörigheten och det sociala i klassrummet, men pedagogiken är inte min starka sida”⁴¹ men tillägger att detta fungerar bra då hennes samkollega som hon driver undervisningen med är mer pedagogiskt inriktad, vilket gör att de kompletterar varandra.

Hur såg man på rollen när respektive lärare började sin utbildning?

För Patricia och Kim var det inte en självklarhet att bli lärare, Kim uttryckte det ”Många säger att undervisningen är ett kall för dem, det är det inte för mig”⁴² och Patricia med ”Det var inte ett kall som lärare som ljöd.”⁴³ Inga å andra sidan utbildade sig till lärare i Malmö under 90-talet och arbetssättet där var tematiskt och ett sätt som hon ville arbeta med. Kim betonar att många ifrågasatte varför hon ville jobba i högstadiet ”med så stökiga ungar och där det inte fanns respekt för lärare”.⁴⁴ Både Kim och Inga berättar att de har fått ta del av många fördomar under åren, allt ifrån ifrågasättande av lärarens lediga tid till att lärare har många långa lov. Kim tillägger:

Men allmänheten vet nog inte hur mycket vi faktiskt jobbar, de tror bara man vill ha loven. Men de loven ger mig inte så mycket, då jag måste jobba stenhårt innan alla loven som inte är hållbart. Det är bättre nu här då jag jobbar 8-17 och sen går man hem, vi har vanliga semestrar som vi tar ut.⁴⁵

och Inga fortsätter:

Det följer den massmedia som råder, under 90-talet var det inte mycket negativt som jag upplevde

³⁹ Lärare Inga citat (2017-02-16)

⁴⁰ Lärare Patricia citat (2017-02-18)

⁴¹ Lärare Kim citat (2017-03-06)

⁴² (a.a.)

⁴³ Lärare Patricia citat (2017-02-18)

⁴⁴ Lärare Kim citat (2017-03-06)

⁴⁵ (a.a.)

men att det har ökat, eleverna lär sig inte tillräckligt och lärare får försvara sin roll utanför klassrummet inför samhället.⁴⁶

Patricia upplevde däremot inte att det var negativa reaktioner av omgivningen då hon berättade att hon skulle bli lärare, utan bara positiva reaktioner. Hennes mamma tyckte det var ett viktigt och bra val.

Läraryrollen och privatlivet

Kim och Inga berättar om de problem som kan uppstå privat eftersom de är lärare. Inga upplever att:

Många har åsikter som skolan för att alla har gått i skolan och därmed tycks ha rätt att kritisera skolan på ett rättfärdigt sätt, men jag har valt att numera inte ta den diskussionen. Privatlivet, välkomna till skolan så får de se hur det verkligen är. [...] Det finns inget ämne som debatteras så mycket på fester och tillställningar och det kan jag tycka är lite trist.⁴⁷

Kim bekräftar ifrågasättandet ifrån omgivningen när hon berättar om hur det var för henne när hon berättade för släkten att hon skulle bli lärare:

När jag berättade för släkten som har många lärare, så var det i samma veva som min moster sa till min kusin, som hade höga betyg att hon inte skulle slösa bort sina fina betyg till att bli lärare. Vad finns det då för syn på lärare, blir man bara det för att man inte kan bli nått bättre, som har mer status och bättre lön?⁴⁸

Yrkesrollen kan Patricia lägga ifrån sig privat, vilket är ett aktivt val: ”Jag känner inte att jag behöver hävda mig med min yrkesroll privat.”⁴⁹ På frågan om hur hon har eller skulle reagera om en elev sökte upp henne privat svarade hon: ”Om en elev söker upp mig med frågor som är lektionsrelaterade så understryker jag för eleven att hjälpen ger jag som lärare, inte som privatperson.”⁵⁰

Skolan i verkligheten

Inga och Kim upplever att det har blivit en förändring av fokus i skolan. Inga berättar att när hon började handlade rollen om undervisning än idag. Efter en tid blev det mer åt den sociala rollen i skolan gentemot eleverna, mer tid åt konfliktlösning och hennes inre fritidspedagog

⁴⁶ Lärare Inga citat (2017-02-16)

⁴⁷ (a.a.)

⁴⁸ Lärare Kim citat (2017-03-06)

⁴⁹ Lärare Patricia citat (2017-02-18)

⁵⁰ (a.a.)

fick mer utrymme. Inga fortsätter:

Den fostrande delen fick nu mer utrymme genom mer arbete med hyfs och uppförande. Att det blev en förskjutning från ämnet var naturligt för att man inte kunde genomföra undervisning om det var konflikter, elever som kom hungriga till skolan och elementära saker fungerade inte. Elementära delar som att kunna kommunicera och diskutera var något som fick läggas tid på.⁵¹

Kim berättar om sin tid i grundskolan, att det är en stor skillnad mot vad hon nu upplever på vuxenutbildningen. I grundskolan upplevde hon att det inte fanns tid för allt som skulle hinnas med. ”Den fostrande delen var en stor del i grundskolan, om det hände något skulle det förmedlas, plus att hålla föräldrar à jour vad som sker i skolan.”⁵² Det var enligt Kim en dold uppgift att fostra föräldrarna till att lära sig ta del av den information som skolan gav, engagera sig i sina barns studier: ”Jag trodde naivt att fokusen skulle ligga på undervisningen och det är egentligen den minsta delen du har som lärare.”⁵³ Både Kim och Patricia tyckte att det var annorlunda att jobba med vuxna där Kim uttrycker att ”det finns en skillnad i uppförande på vuxenutbildningen, arbetsuppgifterna har förändrats från grundskolan till vuxenutbildningen [...] De vuxna har ofta en annan hänsyn.”⁵⁴ Patricias upplevelse av yrkeslivet skiljer sig åt från Inga och Kim där hon menar att verkligheten motsvarade hennes förväntningar och att en av faktorerna till detta var att hon inte undervisar unga elever. ”I min lärarroll behöver jag inte vara en jagande mamma som är styrande.”⁵⁵ Den fostrande delen kan hon inte tillskriva sig själv då hon inte har erfarenhet av motsatsen. Patricia anser att ”vuxna och fostran blir inte på samma sätt i klassrumssituationer för det är inte samma jagande och identitetssökande, alla har sina roller sedan innan.”⁵⁶

Föräldrar och lärare

I frågan om hur mötet mellan föräldrar och lärare kan vara svarar Inga att hon inte har haft några större problem under sina år. Varför det inte har uppstått några större problem tror hon är för att ”de föräldrar som jag har mött är idag medvetna om klimatet i skolan och att lärarna har mycket att göra”.⁵⁷ Patricia svarade på frågan om det var ett aktivt val, att inte välja yngre åldrarna på grund av fostransdelen och kontakt med föräldrar att hon inte visste, eftersom ”jag

⁵¹ Lärare Inga citat (2017-02-16)

⁵² Lärare Kim citat (2017-03-06)

⁵³ (a.a.)

⁵⁴ (a.a.)

⁵⁵ Lärare Patricia citat (2017-02-18)

⁵⁶ (a.a.)

⁵⁷ Lärare Inga citat (2017-02-16)

inte har någon erfarenhet av yngre åldrar”.⁵⁸

Inga ger sin förklaring på varför de kan finnas konflikter mellan lärare och föräldrar:

Många föräldrar som inte ser sin egen roll i sina barns undervisning och utveckling utan bara skyller på skolan. Många tyckte att det är skolans jobb att barnen ska få betyg, men blundade för att barnet skälvt inte gjorde något för att påverka sitt betyg. Man kan ju inte sätta betyg bara för att, de måste ju motsvara betyget, finns det inget underlag så vad ska man göra?⁵⁹

Kim för teorin vidare:

Det som ligger bakom förändringen i lärarens status kan ligga i att uppfostran har förändrats, Sverige har blivit så lättkränt för allting. Barnen får ofta få göra som de vill, föräldrarna är inte engagerade i barnens undervisning på ett sätt som jag hade önskat. Oavsett vilket yrke föräldrarna har så ifrågasätter de läraren och alla uppgifter. Detta påverkar barnen, om det inte pratas positivt om lärare i hemmet så är det inte konstigt om eleven bär med sig detta till skolan. Lärarens veto ifrågasätts, många tycks sig veta hur skolan och läraren ska vara, just eftersom alla har gått i skolan själva.⁶⁰

Respekt i klassrummet

Alla lärarna upplever att de har fått respekt i sina klassrum, oavsett vilka elever de har undervisat. ”Visst fanns det elever som ville prova och provocera men inte på det sätt som skolklimatet idag”⁶¹, anser Inga. Vuxenutbildningen skiljer sig åt från många andra arbetsplatser anser både Kim och Patricia, eftersom eleverna är vuxna och måste på nytt förhålla sig till en skolgång och att vara elev igen. Kim förklarar: ”På vuxenutbildningen blir man lite som barn igen i och med att man går tillbaka till skolan för många, här måste man ta med i beräkningen att det finns många med olika kulturella bakgrunder och kan ha en annan respekt för lärare.”⁶² Patricia påpekar att ”många kommer från olika kulturella bakgrunder och den nordiska skolan skiljer sig åt från andra. I många andra länder sker katederundervisning med rätt och fel, lärarens ord är det som gäller.”⁶³ Detta gör att hennes yrkesroll får en egen dimension att visa eleverna hur den svenska skolan fungerar, för många är detta ett av de första mötena med svensk kultur som de möter. Kim bygger vidare på tanken

⁵⁸ Lärare Patricia citat (2017-02-18)

⁵⁹ Lärare Inga citat (2017-02-16)

⁶⁰ Lärare Kim citat (2017-03-06)

⁶¹ Lärare Inga citat (2017-02-16)

⁶² Lärare Kim citat (2017-03-06)

⁶³ Lärare Patricia citat (2017-02-18)

om en egen dimension: ”Eleverna är vuxna måste man visa hur man gör i svenska skolan, komma i tid, jobba hemma, vi tar inte på oss ytterkläderna när det är 20 minuter innan vi slutar osv. Så det finns likheter med SFI och grundskolan i den fostransaspekten.”⁶⁴

Både Kim och Patricia fick frågan om de tror att deras roll som de nu upplever hade ändrats om de hade ändrat målgrupp att undervisa för. Patricia svarade att ”som lärare bland vuxna behöver jag inte försvara min roll som lärare och det finns en gemensam respekt bland alla.”⁶⁵ och att om hon byter till unga elever kommer det att ändras: ”det kommer läggas mer energi på dynamik, identitetsskapande och att bygga en liten barriär mellan elev och lärare, eftersom jag är en ung lärare. Även min auktoritet kommer att utmanas på ett sätt som inte en behöver.”⁶⁶ Kim tror att det kan bli en skillnad om hon bara hade undervisat elever på vuxenutbildningen med en västerländsk/svensk kultur. Vid frågan om hade det enbart varit ämnesrelaterad undervisning svarade Kim att det var en klurig fråga och fortsatte:

Kanske på sätt och vis, många som läser på vuxenutbildningen läser upp sina betyg för att de inte tidigare kunnat få betyg i sina ämnen, men att det å andra sidan finns dem som läser till ett ämne för att få vidare behörighet. Så de sistnämnda är nog mer självgående medan de första kan behöva mer stöttning och coaching.⁶⁷

Skillnad roll då och nu

Alla lärare håller med om att det finns en skillnad på lärare och rollen från förr till idag, både när de ser på lärare som de själva har haft och under åren som de själva har undervisat. Kim och Inga lyfter fram styrdokumentet och läroplanerna som en faktor till att det är annorlunda. Inga berättar:

Med styrdokument och ledning idag så ska skolan nästan göra allt, det finns utskrivet i läroplanerna och det är mer nu för lärarna. Äldre kollegor har berättat att det är helt annorlunda idag i grundskolan, mer fokus på den sociala helheten, dynamiken och det finns många individualister i skolan idag och att bedriva en gruppundervisning med så många individualister är idag något är svårt, det är inte 22 elever utan 22 individualister framför sig. Det är en stereotyp för många, många har den bilden man själv skapade av skolan när man själv gick där och sen sitter den i. Lärares roll att stå vid katedern och ha föreläsningar stämmer inte överens med hur dagens lärare kan arbeta.

⁶⁴ Lärare Kim citat (2017-03-06)

⁶⁵ Lärare Patricia citat (2017-02-18)

⁶⁶ (a.a.)

⁶⁷ Lärare Kim citat (2017-03-06)

Eleverna tar mer plats i klassrummet och kan påverka mer än förr.⁶⁸

Kim lyfter fram skillnaden mellan Lpo94 och Lgr11:

Det finns skillnader från förr och nu i undervisningssättet, med den nya läroplanen Lgr11 så gick man ifrån poängprov och man mätte inte kunskap på samma sätt som man nu gör. Konsekvenstänk har fått större utrymme vilket kan vara lite flummigt ibland, men konsekvenstänket är så viktigt idag och kanske lite viktigare än att bara kunna rabbla fakta. Sättet att ändra undervisningen var att göra eleverna medvetna om orsak och konsekvens, som kan vara svårt om man som ungdom lever väldigt här och nu.⁶⁹

Patricia upplever att debatten om att läraren måste få ta tillbaka sin roll i klassrummet har fått större vikt och utrymme än när hon började sin utbildning för sju år sedan.

Sakta och successivt kommer nog den svenska skolan bli mer strikt, undersökningar har påverkat media och politiker till den förändring som kanske kommer ske. Sen samhällsmässigt är den svenska skolan inte som den var förr, vi har ett nytt Sverige med en blandad kultur och därmed skolkultur och det måste tas med i beräkningen hur vi ska ändra undervisning och skolan i sig.⁷⁰

Framtiden och lärarrollen

Alla lärare tror att lärarrollen kommer se annorlunda ut i framtiden av olika skäl. Dock håller alla med om att läraryrket kommer återfå sin status och sin legitimitet i sin profession. Inga anser att ”läraryrket kommer återfå sin vikt men det kanske blir en annan roll som vi än inte har sett än. Mer kommunikativt och handledande – som ligger i tiden.”⁷¹ Det påståendet får stöd av de andra, genom Patricia med summeringen: ”framtiden kommer dels ha en mer auktoritär lärarroll samtidigt som den kommer bli mer decentraliserad och att eleverna kommer ta mer plats i undervisningen. Den kreativa aspekten kommer där skapandet är viktigt för undervisningen för inläringen kommer utvecklas.”⁷² och Kim problematiserar frågan vidare genom uttalandet att:

Folk, politiker och föräldrar måste få ett uppvaknande, och det kan vara svårt då det finns två bilder och synsätt på hur läraren ska vara och det är svårt att kombinera dem. På ena sidan så finns de som tycker att läraren ska ha auktoritet i skolan och kunna vara den bestämmande. Barn är barn och behöver ha någon som leder dem. Sen finns det dem som tycker att det inte ska finnas någon som

⁶⁸ Lärare Inga citat (2017-02-16)

⁶⁹ Lärare Kim citat (2017-03-06)

⁷⁰ Lärare Patricia citat (2017-02-18)

⁷¹ Lärare Inga citat (2017-02-16)

⁷² Lärare Patricia citat (2017-02-18)

ska säga till deras barn, det ska finnas fritt val och göra som man vill.⁷³

Inga tycker inte att skolan ska ha den fostrande rollen men då det är en av de få mötesplatser som finns idag, dit alla barn vistas måste det kanske ha en viss del av det. ”Här kan man jobba med sociala frågor och samspel, vilket har dött ut på många andra ställen.”⁷⁴ Yrket i sig och huruvida yrket i nuläget ser ut hade lärarna delade åsikter om. Inga trycker starkt på yrkets nergång med uttalandet ”vi är i en svacka vill jag påstå.”⁷⁵, medan Kim tror att statusen har gått upp för yrket i och med lärarlegitimationen. Kim tillägger dock att ”yrket ligger i botten, många saker som behöver ändrats för att lyfta yrket. Arbetsbördan måste minskas för att kunna locka fler lärare, annars tror jag inte att det kommer finnas så många lärare. Kanske det kan hjälpas med den digitaliserade världen som ska vara till för att underlätta, vi får hoppas!”⁷⁶ Att det finns utvecklingsmöjligheter och ett stort driv i yrket redan nu, anser Kim och ger exemplet: ”Det finns en möjlighet att göra en form av karriär i med förstelärare, vilket ger försteläraren en forskande del som även ger ett litet klirr i kassan. Men yrket är inget yrke du väljer för lörens skull, utan snarare mötet och kallet som finns.”⁷⁷ Patricias åsikt om skolan sammanfattar stora delar av alla lärarnas syn på framtiden:

Sakta och successivt kommer nog den svenska skolan bli mer strikt, undersökningar har påverkat media och politiker till den förändring som kanske kommer ske. Sen samhällsmässigt är den svenska skolan inte som den var förr, vi har ett nytt Sverige med en blandad kultur och därmed skolkultur och det måste tas med i beräkningen hur vi ska ändra undervisning och skolan i sig. Det är vägen till kunskapen som kommer bli lärarens roll.⁷⁸

⁷³ Lärare Kim citat (2017-03-06)

⁷⁴ Lärare Inga citat (2017-02-16)

⁷⁵ (a.a.)

⁷⁶ Lärare Kim citat (2017-03-06)

⁷⁷ (a.a.)

⁷⁸ Lärare Patricia citat (2017-02-18)

Hur såg elever på sina lärare?

Eleverna, som gick i skolan under olika årtionden, beskriver sina lärare relativt likt. Tanken om respekten för lärare fanns hos alla tre elever, Mari reflekterar över ”respekt för lärare fanns underförstått.”⁷⁹ och Petra bekräftar detta med beskrivningen ”det var lärare som förtjänade respekt från sina elever.”⁸⁰ Florentina minns att:

Respekten fanns i olika former, den auktoritära läraren fanns det inte något val på samma sätt med respekten, lite av en skrämteknik eller icke ömsesidig respekt infann sig där. Kompisläraren har du en ömsesidig respekt för, den kunde förstå dig på ett annat sätt än den auktoritära.⁸¹

Respekten för lärarna beskriver de tre eleverna, skiftade under åren, ju äldre de blev. Mari beskriver förändringen:

Respekten för lärare under högstadiet varierade på grund av att där fanns lärare som var bättre och sämre på att hantera de åldersgrupper de skulle undervisa. De lärare som såg individen och mötte eleverna var de lärare som hon kommer mer ihåg än idag.⁸²

Florentinas åsikt om respekten speglar den som Mari hade, då hon uttrycker att:

Jag kände mer av respekten för lärare på låg- och mellanstadiet, dels för dem var äldre och kvinnor för det mesta och hade det klassiska lärosättet. Respekten var nog större där än sedan i högstadiet. I högstadiet fanns en större bredd av lärare som därmed gav en annan grad av respekt.⁸³

På frågan om vad eleverna tyckte om skolan och dess lärare svarade Florentina att det både var roligt och tråkigt med motiveringen att ”Det fanns många olika lärare, den traditionella tant/damen som ville ha det på sitt sätt till de unga lärarna som vågade prova och lät eleverna delta på ett annat sätt.”⁸⁴ Petra delade Florentinas skildring av den bredd som fanns hos lärare, då hon jämförde sin favoritlärare med en annan lärare under hennes skolgång:

⁷⁹ Elev Mari citat (2017-02-16)

⁸⁰ Elev Petra citat (2017-03-06)

⁸¹ Elev Florentina citat (2017-02-18)

⁸² Elev Mari citat (2017-02-16)

⁸³ Elev Florentina citat (2017-02-18)

⁸⁴ (a.a.)

Till skillnad från min favoritlärare fanns det lärare som var så fyrkantiga och låsta i sina textböcker och som inte kunde utveckla sin undervisning. Satans textböcker. Läraren var sur och snorkig, förstod inte oss elever och vi kunde inte mötas.⁸⁵

Vad denna förändring beror på finner ingen av eleverna något konkret svar på. Mari ansåg att detta var en naturlig förändring när man blev äldre, man ville testa gränserna. På frågan om hennes flytt kan varit en faktor på den ändring som hon upplevde, svarade Florentina:

Den förändring som skedde vid skolbytet tror jag inte beror så mycket på den geografiska aspekten utan att det var en naturlig förändring från mellan- till högstadium. Det ställs andra krav på en högstadielev, de ska ha lite mer koll på framtiden, betygen har stor betydelse för framtiden och mer påtaglig.⁸⁶

Petra är också tveksam till vad som kan ligga bakom och förklarar:

I yngre skolålder så respekterade man sina lärare, punkt slut. På högstadiet var det mer att läraren var tvungen att förtjäna respekten. De lärare som kom överens med eleverna fick den respekten vilket gynnade undervisningen och eleverna, men de andra som exempel var rädda för eleverna ingav ingen respekt. Där kunde eleverna köra över läraren genom komma och gå som man vill och spela kort på matematiklektionen om de så ville.⁸⁷

En yngre elev hade inte gjort på samma sätt tror Petra, men tillägger att idag har det krupit lägre ner i åldrarna och kanske hade den läraren fått kämpa lika mycket med yngre elever idag.

Elevinflytande

Petra, Mari och Florentina ansåg alla att elevinflytandet i skolan var begränsat, läraren bestämde i regel allt. Petra förklarar att ”I grundskolan så var det mer styrt av lärarna än i senare studier som gymnasiet. Det fanns elevråd och liknande men själva undervisningen var mer under lärarens makt.”⁸⁸ och Florentina svarar i liknande anda att ”Det fanns möjligheter att bestämma i klassrummet och påverka men det berodde ofta på läraren, allt från de lärare som planerade in i minsta minut till de som var mer flexibla.”⁸⁹ Mari instämmer att skolan var begränsad men avviker sedan i att det fanns områden eleverna kunde få extra utrymme att bestämma. Hon berättar:

⁸⁵ Elev Petra citat (2017-03-06)

⁸⁶ Elev Florentina citat (2017-02-18)

⁸⁷ Elev Petra citat (2017-03-06)

⁸⁸ (a.a.)

⁸⁹ Elev Florentina citat (2017-02-18)

Under högstadiet fanns ett projekt med olika ämnen som vi elever fick välja mellan, vi kunde som exempel, få mer undervisning i språk eller jobba med praktiska ämnen. Detta tyckte jag var roligt, här kunde jag jobba under eget ansvar. Jag gillade mest idrott men fick öva mig själv på eget ansvar genom att välja ämnen som jag behövde en extra push i.⁹⁰

Skillnad från då till idag

Florentina ansåg att det inte fanns så stora förändringar från när hon själv gick i grundskolan och gymnasiet, men Mari och Petra, som gick i skolan längre tillbaka i tiden, började reflektera. Mari medgav motvilligt att hon ogärna ville hamna i massmedias fälla om att statusen och respekten för lärare var bättre förr, men:

I detta fall måste jag hålla med. Respekten för äldre och kunskap var mer respekterat än idag, och hur elever idag kan uttrycka sig mot lärare kan jag inte förstå, särskilt i de lägre åldrarna [...] Förr kanske fanns någon i klassen som var rejält uppnosig mot lärarna och det var han som blev inkallad till rektorn. Då var det något som man inte ville – bli skickad till rektorn, men idag är det en ström till rektorn av olika skäl.⁹¹

Både Petra och Mari härledde förändringen av respekten till den fostran och hur den har förändrats. Mari förklarar att ”nu ska man vara kompis med sina barn vilket påverkar uppfostran. Då kanske man inte behöver visa respekt på samma sätt om vuxna är som kompisar. Acceptansen att göra negativa saker idag påverkar och att respekten åter igen är föräldrar.”⁹² Petras förklaring var att ”Barn blir äldre i yngre åldrar idag, inte barn lika länge i dagens samhälle, tonårsmentaliteten startar tidigare.”⁹³ Mari benämner dagens barn som ”curlingbarn”⁹⁴ som är vana vid få allt och därför kanske dessa extra saker som sker för dem blir vardagsmat. Petra tror att en av anledningarna till förändringen är:

Föräldrar jobbar mycket och inte har lika mycket tid med sina barn och det ger ett dåligt samvete. Det kan bli att man blir snällare för att kompensera upp det dåliga samvetet och ger barnen allt de vill ha. Man vill undvika konflikter för att när de väl är samlade vill man inte bråka. Detta i sin tur gör att barn är vana att få det de vill, kommer de till en lärare som då sätter gränser och inte ger vad de önskar så sparkar de bakut.⁹⁵

⁹⁰ Elev Mari citat (2017-02-16)

⁹¹ (a.a.)

⁹² (a.a.)

⁹³ Elev Petra citat (2017-03-06)

⁹⁴ Elev Mari citat (2017-02-16)

⁹⁵ Elev Petra citat (2017-03-06)

Hade en lärare och elev från förr känt igen sig om de blev placerade i dagens skola?

Petra, Florentina och Mari tror alla att det hade varit svårare för läraren att anpassa sig till dagens skola. Mari motiverar vad hon tror blir lärarens problem med ”elevbemötande men även det omfånget som finns, med regler och pappersexercis.”⁹⁶ Likadant tycker Petra eftersom ”läraren hade blivit frustrerad över all ny anpassning som finns idag.”⁹⁷ Trots att det inte är ett stort åldersspann mellan dagens skola och när Florentina gick i skolan så tror hon att lärarna ändå hade mött vissa hinder.

De äldre lärarna skulle få nya utmaningar i form av administrativa uppgifter och själva lärarrollen har förändrats. Det krävs mycket av dagens lärare, de ska vara lite tekniskt insatta, rapportera, administrera. Det är mer komplext idag, det finns dolda uppgifter och du måste vara mer flexibel och lösa problem som uppstår. Jag tror att läraren förr gjorde det hon gjorde i klassrummet sen satt hon på sin kammare och rättade uppsatser och sen inte mycket mer.⁹⁸

Eleverna var alla överens om att ”eleven hade haft lättare att anpassa sig”⁹⁹ som Petra speciellt uttryckte det, men att det kan varit enligt Maris mening, ”kanske lite rörigare idag än från 70-talet.”¹⁰⁰

⁹⁶ Elev Mari citat (2017-02-16)

⁹⁷ Elev Petra citat (2017-03-06)

⁹⁸ Elev Florentina citat (2017-02-18)

⁹⁹ Elev Petra citat (2017-03-06)

¹⁰⁰ Elev Mari citat (2017-02-16)

Diskussion

Intervjurefleksion

Jag valde som förut beskrivit att göra kvalitativa intervjuer i form av semistrukturerade intervjuer, eftersom jag sökte eftertänksamma och reflekterande svar. Jag kan nu själv reflektera huruvida det var en fördel eller nackdel att inte ge ut frågorna i förväg. Jag hade beskrivit området vi skulle ta upp under intervjun i mailutskicket, men en av lärarna påpekade att det kunde varit bra att fått ut frågorna innan. Detta var något jag övervägde innan jag skickade ut och jag grundade mitt beslut att inte lämna ut intervjufrågorna. Detta på grund av att jag dels ville ha en semistrukturerad intervju som skulle ge utrymme för enskilda fördjupningsfrågor samt att jag inte ville riskera att få inarbetade svar som kunde ske om frågorna skickades ut i för tid. Att alla intervjupersonerna är kvinnor bör inte vara en avgörande faktor för studiens tillförlitlighet, dock speglar inte studien en helhet av båda könen. Jag tycker ändå att jag fick många djupa och utförliga svar som gav mig en intressant och nyttig skildring av yrket.

Hade mer tid funnits så hade jag gärna velat göra en bredare och fylligare studie då detta blir ett axplock av den bild som finns av yrket. Av de fem lärare jag skickade ut mail till svarade fyra av dem, varav tre jag kunde fullfölja intervjuerna med. På grund av sjukdom och ökad arbetsbörda för den fjärde läraren kunde inte tillfälle ges för intervju, vilket jag beklagar då det hade gett ännu bredare perspektiv och skildring i frågan.

Alla lärare arbetar i samma kommun vilket kan förklara varför många upplever rollen och yrket på liknande sätt, men då fokus har legat på olika åldrar och tillvägagångssätt i de olika organisationerna så är det intressant att svaren i många fall är i samklang. Eleverna har både gått i skolan på olika platser i landet och under olika tidpunkter vilket i sig ger en större helhetsbild och trots att tid och rum skiljer dem åt så finns även här liknande svar om hur man upplevde sin skoltid och dess lärare.

Alla intervjuade, både elever och lärare fick välja den plats som intervjun skulle äga rum. Detta för att de skulle känna sig bekväma och passa in bäst i deras tidsplanering. Nästan alla valde enskildhet i form av ett mindre rum som vi hade till vårt förfogande. Där fick vi vara själva och enda störsmoment var under Petras intervju där en kollega tittade in och undrade om vi ville med på lunch. Men med Florentina och Patricia som valde att båda intervjuas på

ett bibliotek, så fanns där ett annat störsmoment då det allmänna sorlet fanns i bakgrunden. Detta upplevdes varken av mig eller Patricia som ett problem, men senare under dagen med Florentina så visade det sig att det skulle vara en piano och trumpetkonsert jämte där vi satt, vilket kan ha påverkat intervjun då vi fick pausa några gånger innan vi letade upp en annan avskild plats att sitta på biblioteket.

Vissa av begreppen och ordvalen som användes av bland annat Kim hade jag i efterhand gärna velat följa upp, som när hon beskriver Lgr 11 som flummigt. Här skulle jag tryckt mer på en förklaring och bett henne utveckla detta. Samma gäller när alla intervjuade talar om auktoritet i skolan - vad betyder det för dem? I många fall fick jag exempel på hur de menade men det är ändå intressant att reflektera över hur många som har olika kopplingar till samma begrepp. Många menade att de hoppades på återkommande av auktoriteten men att den nog kommer vara i en annan form än den vi är vana vid idag, vilket kan vara start för vidare forskning.

När det gäller att urvalet var kvinnor så kan det förklaras av det faktum som Sandin & Sundkvist skriver, beror på att det är många kvinnor som både går lärarutbildningen och arbetar som verksamma lärare i dagens skola. Män tenderar till att vara i minoritet och väljer ofta inriktning på högre studier.¹⁰¹

Diskussion och jämförelse

Läraryrollen har under 1900-talets senare del genomgått stora förändringar som lagts i avsnittet om ”Tidigare forskning” och det har gått från att vara en undervisande lärare med den största fokuset på undervisningen, till att nu vara en mångfacetterad yrkesroll som både på jobbet och privat har fått nya uppgifter och problem. Lärarens roll i klassrummet har förändrats i takt med samhällsutveckling och styrdokument har återspeglat den tids värderingar och normer som rådde vid skapandet. Politikerns användande av skolfrågan i debatter och valtider bekräftar den teori som jag utgick ifrån, att skolan återspeglar det samhälle den befinner sig i.

Resultaten jag fick ihop genom mina intervjuer har många likheter med varandra. Många, både lärare och elever hade många likheter hur de såg på lärare förr, genom att läraren förr inte hade lika stor administrativ roll och att lärarens status och respekt var större förr. Inga och Patricia har en snarlik syn på sin roll som lärare där Inga beskriver att pedagogiken och det

¹⁰¹ Sandin, Bengt & Sundkvist, Maria 2014

kulturella i lärandet spelar roll och att rollen för henne är social. Patricia har beskrivit att hon ser på sin roll som coach och mentor och att guida, vilket i sin helhet är i likhet med Ingas syn. Kim ser på sig som undervisade och utbildande och skiljer sig lite ifrån de andra två genom att pedagogiken inte ligger lika nära till hands. Men Kim säger också att hon är mest intresserad av mötet och det sociala som sker i mötet med eleverna, så en slutledning kan vara att alla tre har gemensamt att de kan relatera till den sociala faktorn i lärandet.

När det gäller det sociala, coaching och bitar av pedagogiken så kan jag härleda dessa till Lgr 11 genom följande utdrag från *övergripande mål och riktlinjer*:

Stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan, stimulera [...] handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter [...] utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.¹⁰²

Inom vuxenutbildningen SFI så finns det inte utskrivet övergripande mål och riktlinjer som pekar ut vad läraren ska göra eller sträva efter, utan fokus ligger på eleven. Men här kan jag härleda den handledande faktorn genom tolkning av:

Utbildningen ska rikta sig till personer som har olika erfarenheter, livssituation, kunskaper och studiemål. Utbildningen ska planeras och utformas tillsammans med eleven och anpassas till elevens intressen, erfarenheter, allsidiga kunskaper och långsiktiga mål.¹⁰³

När jag jämför mina resultat med den tidigare forskning slår det mig hur litet utrymme det verkar finnas för reflektion av sin egen roll som lärare. När jag genomförde intervjuerna så beskrev lärarna vid frågan hur de såg på sin lärarroll hur de undervisade i klassrummet, men vid vidare frågor och eftertanke började de att tänka djupare på sin roll. I Sandgrens forskning framkommer det att yrkesrollen är svårdefinierad, läroplanen (Lpo94) gav inte några svar om inte fri tolkning skulle göras genom att ”omvandla dess mål till delar av yrkesrollen”¹⁰⁴ Samtidigt som den är svårdefinierad så är den mångfacetterad, enligt Petersen. Hennes intervjuade lärare tyckte att lärarrollen innefattar många yrken, genom att läraren ska vara ”pedagog, lärare, undervisare, handledare, ställa de rätta frågorna, kurator, stöd, psykolog, tröstare, fostrare, mamma, pappa, förälder, socialarbetare, administratör, vaktmästare och städare”.¹⁰⁵

¹⁰² Lgr 11 *Övergripande mål och riktlinjer*

¹⁰³ SKOLFS 2016:42

¹⁰⁴ Sandgren, Inger 2004:59

¹⁰⁵ Sandin, Bengt & Sundkvist, Maria 2014:30

Sandgrens tolkningar av läraryrket fyller på och bekräftar Petersens data då hon stolpar upp lärarens olika delar i yrkesrollen på följande sätt:

- Vara väl insatt i läroplanens mål och att förverkliga dessa
- Analysera och tillgodose varje elevs individuella behov
- Stimulera eleven till eget kunskapssökande
- Fostra eleven till ansvarskännande samhällsmedborgare
- Förebygga och förhindra att någon inom skolan utsätts för kränkande behandling
- Hålla de yrkesetiska principerna levande
- Ansvara för sin egen kompetensutveckling, dels för att bedriva en god undervisning, dels för att kunna följa yrkesområdets och samhällets utveckling.¹⁰⁶

Inga, Kim och Patricia hade olika erfarenheter av läraryrket när de kom ut, men vad alla hade gemensamt var att det inte var som de trodde från början. Det var undervisningen i sig som tog minst del av deras tid, mer dokumentering och elevstöd, allt ifrån lösa konflikter som uppstod där och då till att hålla möten med berörda parter tog större del av deras tid. Detta återspeglas i Calander & Lindblad samt hos Krantz & Fritzén, där de belyser hur arbetsbördan i form av dokumentation har ökat under de senaste 15 åren och att inte alla har fått den kompetens som de behöver för att fullfölja dokumentationens arbetsuppgifter¹⁰⁷.

Oavsett om de jobbade med vuxna eller barn så fanns där en typ av fostran, menar de intervjuade lärarna. För de unga eleverna grundade sig mycket av identitetssökande som Patricia inte tycktes finna på samma sätt hos de vuxna, men som både Patricia och Kim underströk så är det andra delar hos vuxna som behöver handledas. Allt från att komma i tid och anpassa sig till den svenska skolkulturen till att finna sig hemmastadd i sin nya identitet. Så deras roll, om inte helt överförbart, stämmer överens med Petersens och Sandgrens tolkningar av hur mångfacetterad lärarens yrkesuppgifter är.

Att SFI-lärare lägger ner tid på att förklara och visa hur den svenska skolkulturen fungerar och integrera eleverna i denna är inte tagit ur luften utan återskapas i ”Eleven ska också utveckla sin interkulturella kompetens genom att reflektera över egna kulturella erfarenheter och jämföra dem med företeelser i vardags-, samhälls- och arbetsliv i Sverige”¹⁰⁸ För att återkoppla till Kims citat ”Jag trodde naivt att fokusen skulle ligga på undervisningen och det

¹⁰⁶ Sandgren, Inger 2004:64

¹⁰⁷ Calander & Lindblad 2005, Krantz & Fritzén 2013

¹⁰⁸ SKOLFS 2016:42

är egentligen den minsta delen du har som lärare.” så är rollen en komplex roll att ta an, ibland ett omöjligt yrke som Eriksson lyfter fram och problematiserar frågan hur ska läraren ” försöka lägga ribban på en lagom nivå, men samtidigt leva upp till den förväntan som ställs på honom/henne från både rektor, kollegor, föräldrar och elever?”¹⁰⁹

Kim och Inga har liknande uppfattningar som lärare i Petersens studie, där föräldrarna måste ha en större och ärligare inblick i skolan. Många har åsikter om hur det ska vara och ibland inte är närvarande på ett sätt som önskas. I Petersens skrift uttrycker en lärare att det hade varit bra om det fanns någon föräldrautbildning som kunde ta upp vad det innebär att vara en förälder med barn i skolan. ”Vilka krav kan vi sätta på föräldrarna och vilka krav kan de sätta på oss? [...]Ibland känns det som om föräldrarna och vi inte är riktigt samställda”.¹¹⁰ Lärarna i Petersens studie var alla överens om att det vore bra om föräldrarna kunde inse barnens brister, genom denna samverkan så de kunde jobba vidare mot gemensamma mål. I Lgr 11 står det i de övergripande målen att lärare ska ”samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling”¹¹¹. Detta upplevde jag att Kim och till viss del Inga delade uppfattning om, Patricia har inte haft samma föräldrakontakt eftersom hon undervisat enbart vuxna i hennes yrkesverksamma liv.

Alla intervjuade eleverna var övertygade om att en lärare från förr hade fått det svårt om denne skulle placeras in i dagens skola, just för att det är ett annat tempo, mer fokus ligger på administrativt och dokumentation och det sociala runtomkring undervisningen. Eleven hade kanske tyckt det var lite rörigare men ändå smält in relativt bra gentemot läraren.

Slutreflektion

Under arbetets gång har det kommit fram tydligt att läraryrket är komplext och ständigt under förnyelse och granskning. Jag har kunnat följa den historiska evolution som har lagt grunden till den skola och många av de debatter som fortfarande pågår i dagens skolsamhälle, såsom fostran och yrkets arbetsbörda. Min frågeställning *Hur har lärarrollen uppfattats under senare delen av 1900-talet och början av 2000-talet?* och dess underfrågor *Hur spelar respekt och fostran in i lärarrollen?* och *I vilken riktning kommer lärarrollen och skolan gå i*

¹⁰⁹ Eriksson, Linda 2006:30

¹¹⁰ Petersen, Cecilia 2002:32

¹¹¹ Lgr 11 Övergripande mål och riktlinjer

framtiden? känner jag att jag har genom mina intervjuer och med den litteratur som tar upp skolan och dess värld, belägg att kunna besvara.

I dagens samhälle så har många rätt att uttrycka sig och åsikterna om skolan och lärare är många, vilket några av mina lärare har fått känna på under årens lopp, och även lärare i den tidigare forskning som tagits upp. Läraren Inga underströk att det har blivit en ökning i takt med massmedias utbredning men att hon idag inte går hon inte in i diskussioner som kan förekomma privat. Jag ställer mig frågan hur jag själv kommer att hantera omgivningens åsikter och massmedias spegling av läraren och skolan då jag kommer nyexaminerad ut i en utblommad massmediastorm.

I Sandgrens studie framkom det att det sällan diskuterades om lärarens yrkesroll trots att det fanns en efterfråga om att göra rollen tydligare. Detta tycker jag vid reflektion inte har ändrats, grundat på de upplevelser jag har fått dela med de intervjuade. Det gör mig bekymrad då det är över tio år sedan Sandgren gjorde sin studie. Jag ställer mig frågan *ska det vara så här? Att reflektionen av ens yrkesroll, vad den innebär och har för värde ska sluta efter lärarutbildningen? Hur ska arbetet och tryggheten i rollen kunna gro om det inte finns tid för reflektion och arbete i den frågan?* Det får mig att reflektera över elevernas intervju svar på hur de själva upplevde sina lärare från skoltiden. Alla har de gemensamt att lärare som var fast i sitt sätt och lära var av den äldre generationen, de lärare som verkade roligare och vann elevernas intresse och förtroende var av den yngre generationen. *Hade de äldre lärarna ändrat sitt sätt att se på sig själva och sin undervisning om det fanns mer reflektion kring rollen? När respekten verkar vara sammankopplat med hur intressant och lyhörd läraren är, är det då upp till eleven att bestämma när respekt ska respektive inte ska ges?*

Läraren Kim hade enligt mig, en intressant teori om varför det kan finnas en förslappning i fostran hos dagens elever, att föräldrarna skulle känna att de inte räcker till och kompenserar genom att låta barnen få vad de vill för att inte förstöra husfriden. Det är då inte konstigt menade Petra, att eleverna sparkar bakut om de möter motstånd och inte får som de vill i skolan. Här vill jag återkoppla till Ingas kommentar om framtiden och hur viktigt det då är med skolan, att här är ett av de få forum och plattformar där man kan jobba med sociala frågor och samspel, vilket har dött ut på många andra ställen.

Lärare från förr sågs av elever som något fyrkantiga och tråkiga, men å andra sidan så återges det även som att disciplinen och respekten var bättre i skolan. Ska dagens skola därmed vara

roligare och mer berikande för eleverna på bekostnad av skolans auktoritet i form av respekt och status? Detta tror jag inte, både för den samhällsutveckling som sker i form av individer som står upp för skolan och yrket, att arbetsbördan igenkänns och respekteras och att lärarna själva vill påverka situationen. Alla lärare höll med om att det kommer bli annorlunda i framtiden även om de hade olika syner på det. Även om vi är på väg ner, är i eller på väg upp ur den svacka som lärare och skolan befinner sig i så var hoppet ändå där hos lärarna och mig själv.

Många olika aspekter finns att beakta om jag ska spå i framtiden men liksom Patricia som tror att läraren kommer att ha en mer handledande roll, där eleverna kommer ta mer plats i undervisningen, så finns även utifrånperspektivet. Både Patricia och Kim nämner politiker, undersökningar och arbetsbörda som faktorer som kommer påverka framtidens lärare och skola. Alla vill ha in auktoriteten i skolan men som ovan nämnt används begreppet på flera sätt. Att skolan kommer att ändras i framtiden går inte att förneka, analys och reflektion av det givna forskningsmaterial som finns i den här studien pekar mot en förändrad skola.

Skolan i framtiden kommer inte se ut som den gör idag eller gjorde förr – just av det enkla faktum att den förändras hela tiden i takt med samhället, om det sedan hjälper eller stjälper återstår att se. När lärarna beskriver att framtidens lärare ska få tillbaka auktoriteten så skulle jag hellre vilja påstå att jag ser en ökad respekt för lärare och dess profession. Detta enkelt förklarar genom att läraren ska få äga rätten att veta vad som fungerar i skolan, med stöd från forskning och samhället runtomkring. Politiker, föräldrar och övrig allmänhet ska känna sig trygga i att läraren som finns i skolan är en kompetens sådan som självklart är öppen för nya förslag och idéer men som även har legitimitet att driva en undervisning utan att obehöriga ska lägga sig i.

Hur vi når denna utopi som jag hoppas kommer finnas i framtiden är att aktivt förbättra lärarutbildningen så att examinerade lärare är kompetenta. Yrkesverksamma lärare måste få ta del av utveckling och nya rön som kan förbättra skolan samt att föräldrar och elever själva tar ett ansvar för skolgången. En stor faktor för att förbättra skolan enligt mig är att jobba med de dolda klassamhälle som präglar skolan och lärandet. Både Calander & Lindblad och Krantz & Fritzén lyfter fram lärarutbildningen och hur även den har genomgått en förändring, både strukturmässigt men också vilka elever som söker till den. Innan har det funnits en negativ syn på lärarutbildningen vilket inte lockade de högpresterande akademiska studenterna, vilket resulterade i en kunskapsdeflation i utbildningen och i sin tur påverkar den skola vi har idag. I

tidigare forskning presenterades Winberg och hur privatundervisningen har återkommit till skolan. Här är jag rädd att segregering kan uppstå, just av det skäl att elever med sociala och ekonomiska medel inte blir lika beroende av att all kunskap och lärande inhämtas i skolan. Hur kommer dessa elever bemöta lärare och övrig klass när det finns en annan dörr att öppna för att nå samma mål, men med andra medel? Att det finns extra möjligheter med extra stöd för att nå målen är jag inte emot, tvärtom. Men mina farhågor angår hur det kommer bli med lärarens rätt och profession om det finns andra möjligheter, borde inte extrahjälpen istället komma ifrån skolan själv, så att alla individer har chans att nå de mål som de vill? Vad som räknas som respekt och disciplin i skolan kommer vara en fortsatt kamp i vågskålen, vad som är för slapphänt och vad som är för strikt – men det tror jag är bra. Då skolan är ständigt i förnyelse så hade det, enligt mig varit farligt att hitta ett läge där allt verkar allt för bra, då är det svårt att komma ut ur sin ”comfortzone” när det väl gäller.

Förslag på fortsättning av studien

Jag skulle gärna vid senare tillfälle göra ett nytt axplock av lärare om, till exempel säg 5-10 år och se hur de då ser på sin roll. Detta då det är ungefär liknande åldersspann som jag har gjort med tidigare forskning och att det kan hända både väldigt mycket medan andra faktorer kan vara i samma läge då. Jag kommer då själv ha arbetat som lärare under ett tag, vilket kan ge ett nytt perspektiv och sätt att utföra studien, tillvägagångssättet kanske ändras och utfallet kan då bli intressant att jämföra.

Detta var ett område som spelade stor inverkan på mig och fick mig att ifrågasätta mig hur jag själv såg på min roll, vilket var väldigt bra då en längre praktikperiod står och väntar i skrivandets stund. Därför är det ett tips för studenter som vill göra en liknande studie att vara medveten om hur ett sådant här arbete kan få en att ifrågasätta och fundera.

Referenslista

Litteratur

Edgren, Henrik. 2015: "Folkskolan och grundskolan". I Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes (red.), *Utbildningshistoria: en introduktion*, 2:a uppl., Studentlitteratur, Lund, s 113-130

Eriksson, Linda, *Det komplexa läraryrket: Vad erfarna lärare anser att deras yrkesroll innebär och kräver*, Karlstads Universitet, Karlstad, 2006

Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare, Kursplan och kommentarer 2016, Skolverket, Stockholm

Krantz, Joakim & Fritzén, Lena, *Läraryrket: som den framträder i Lärarnas tidning och Pedagogiska magasinet 1990 - 2010*, Institutionen för utbildningsvetenskap vid Linnéuniversitetet, 2013

Landahl, Joakim. 2015: "Utbildning som fostran". I Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes (red.), *Utbildningshistoria: en introduktion*, 2:a uppl., Studentlitteratur, Lund, s 453-466

Petersen, Cecilia, *Läraryrket: en studie om lärares uppfattning av sin yrkesroll*, Högskolan Kristianstad, Kristianstad, 2002

Richardson, Gunnar, *Svensk utbildningshistoria: skola och samhälle förr och nu*, 8:e rev. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2010

Sandgren, Inger, *Lärares yrkesroll*, Högskolan Trollhättan, Uddevalla, 2004

Skolinspektionen, *Skolinspektionens bedömning av skolors arbete med skriftliga omdömen*. Enheten för analys och statistik, 2009 Dnr 40G2009:2348.

Skolverket, *Skriftliga omdömen grundskolans individuella utvecklingsplaner. En uppföljning och utvärdering av skolornas arbete ett år efter reformen*. Rapport 340.

Sandin, Bengt & Sundkvist, Maria, *Barn, barndom och samhälle svensk utbildningshistoria*, MTM, Johanneshov, 2014

Trost, Jan, *Kvalitativa intervjuer*, 3:e uppl., Studentlitteratur, Lund, 2005

Winberg, Ola. 2015: ”Privatundervisning”. I Larsson, Esbjörn & Westberg, Johannes (red.), *Utbildningshistoria: en introduktion*, 2:a uppl., Studentlitteratur, Lund, s 83-94

Internethänvisningar

Calander, Finn & Lindblad, Sverker, *Nu var det 2030*. Pedagogiska magasinet 2005-02-16
<http://pedagogiskamagasinet.se/nu-var-det-2030/>

(Hämtat den 14 juni 2017)

Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpo 94: Lpf 94,
Utbildningsdep., Stockholm, 1994

Tillgänglig på:

https://www.skolverket.se/regelverk/skolfs/skolfs?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolfs%2Fwpubext%2Ffs%2FRecord%3Fk%3D258

(Hämtat den 2017-03-10)

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, Skolverket, Stockholm,
2011

Tillgänglig på: <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/laroplan>

(Hämtat den 2017-03-10)

Sverige. Skolöverstyrelsen., *Läroplan för grundskolan: Lgr 69*, Utbildningsförl., Stockholm,
1969-1978

Tillgänglig på: http://www.lararnashistoria.se/share/proxy/alfresco-noauth/tam/content/workspace/SpacesStore/bd2920c3-a372-4cbf-bae0-e04f8c03ad33/download/wMarklund_0009.pdf

(Hämtat den 2017-03-06)

Sverige. Skolöverstyrelsen., *Läroplan för grundskolan: Lgr 80*, Liber
Läromedel/Utbildningsförl., Stockholm, 1980-1986

Tillgänglig på: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/30910/1/gupea_2077_30910_1.pdf

(Hämtat den 2017-03-15)

Tengqvist, Bo: "Allt fler inser att läraryrket är krävande och viktigt" Hallandsposten 2016-
10-03

<http://www.hallandsposten.se/%C3%A5sikter/hp-1%C3%A4saren/allt-fler-inser-att->

[l%C3%A4raryrket-%C3%A4r-kr%C3%A4vande-och-viktigt-1.3838973](#)

(Hämtat den 2017-03-14)

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

(Hämtad 2017-02-10)

Intervjuer ljudupptagning

Inga 2017-02-16

Patricia 2017-02-18

Kim 2017-03-06

Mari 2017-02-16

Florentina 2017-02-18

Petra 2017-03-06

Bilagor

Intervjufrågor Mall Lärare

Följande frågor hade jag att utgå från. I intervjuerna kan de ställas utan inbördes ordning.

Då intervjuerna var semistrukturerade byggdes olika frågor vidare beroende på person.

- När du tänker på dig själv som lärare, hur skulle du beskriva dig?
- När/ Hur länge har du undervisat?
- Hur såg du på rollen under din utbildning?
- Om/Hur förändrades den i verkligheten?
- Är det annorlunda idag än när du började undervisa?
- På vilket sätt har det ändrats?
- Varför tror du det är så?
- Är det skillnad på hur folk tror yrket är mot verkligheten som du uppfattat?
- Vad tror du att yrket har i framtiden, både i och utanför klassrummet?

Intervjufrågor Mall Elev

Följande frågor hade jag att utgå från. I intervjuerna kan de ställas utan inbördes ordning.

Då intervjuerna var semistrukturerade byggdes olika frågor vidare beroende på person.

- När gick du i skolan?
- Hur tyckte du lärarna var?
- Var det något som förändrades i skolan som du såg under dina år?
- Fick ni delta? Bestämman?
- Fanns det skillnad från skola till skola?
- Hur uppfattade du lärarens status i och utanför skolan?
- Om du skulle ta en lärare och en elev och flytta dem till dagens skola, tror du att de hade känt igen sig?

Inbjudan Lärare Mail

Hej kära kollega!

Jag skriver min b-uppsats nu och jag undrar om du skulle vilja hjälpa mig med den?

Jag skriver om lärarens roll ur ett historiskt perspektiv och skulle vilja intervjua dig om hur du ser på lärarens roll, både från när du själv var elev till idag då du är lärare.

Alla data som samlas in kommer att skyddas av samtyckeskrauet, konfidentialitetskrauet samt nyttjandekrauet vilket innebär att dina svar är skyddade, information om dig som person kommer inte röjas.

Vill/samtycker du till att ditt namn kan/får stå med i arbetet är detta också välkommet, men inget krav. Om du vill hjälpa mig, sänd gärna ett mail tillbaka så kan vi diskutera tid för en intervju. Intervjun tar ca 30min. Önskningsvärd tidsbokning är i v 7-8.

Om du inte vill delta kan du bortse från detta mail.

Tack på förhand!

Jasna Poorvi Emelie Nord

Inbjudan Elev Mail

Hej!

Jag skriver uppsats i historia nu och jag undrar om du skulle vilja hjälpa mig med den?

Jag skriver om lärarens roll ur ett historiskt perspektiv och skulle vilja intervjua dig om hur det var när du gick i skolan, hur du upplevde dina lärare, elever och skolan i allmänhet. Alla data som samlas in kommer att skyddas av samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet vilket innebär att dina svar är skyddade, information om dig som person kommer inte röjas.

Om du vill hjälpa mig, sänd gärna ett mail tillbaka så kan vi diskutera tid för en intervju.

Intervjun tar ca 30min. Önskningsvärd tidsbokning är i v 7-8.

Om du inte vill delta kan du bortse från detta mail.

Tack på förhand!

Jasna

Jasna Nord

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se